pořadatel

FITES
Český filmový a televizní svaz, z.s.

spolupořadatel

SVĚT KNIHY PRAHA
BOOK WORLD PRAGUE
12.–15. 05. 2016

za podpory

MINISTERSTVO KULTURY

Příloha časopisu Synchron 2/2016

Český filmový a televizní svaz FITES, z. s.,
uspořádal

80. ČTVRTLETNÍK FITESu

seminář s panelovou diskusí na téma

Cenzura a autocenzura v literatuře a médiích

omezování svobody projevu, současné formy cenzury a autocenzury
v literatuře a médiích

seminář se konal **ve čtvrtek 12. května 2016 od 17.00 do 18.50 hod**.
v rámci **22. mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Praha 2016**
Výstaviště Praha Holešovice

moderoval:
Ivan Biel – místopředseda FITESu, režisér a producent

panelu se zúčastnili:
Jan Bednář – předseda Rady České televize a redaktor Českého rozhlasu
Adam Černý – novinář, předseda Syndikátu novinářů
Vladimír Just – profesor UK, teatrolog a publicista
Stefan Segi – literární vědec
Vlastimil Venclík – režisér, dramatik, místopředseda FITESu

Cenzura v moderní a demokratické společnosti by snad neměla existovat. Je doménou totalitních systémů a nedílným nástrojem represe jak na politické, kulturní či náboženské platformě. Přesto však v naší, post-totalitní společnosti stále více hovoříme o nových formách cenzury a zejména o autocenzuře. Velice čerstvá je diskuze o cenzuře internetu, kdy nový zákon „o hazardu", který umožňuje cenzuru internetu, už čeká jen na podpis prezidenta. Není to tak dávno (necelé tři roky), kdy z České televize odešla skupina novinářů udávající jako důvod svého odchodu cenzuru a autocenzuru ve Zpravodajství České televize. Diskuze na 80. Čtvrtletníku má už své pokračování. Už v médiích prodiskutovaná situace v TV Prima může být považována za přímou cenzuru ze strany managementu a stejně tak mohou být považovány za cenzuru snahy některých parlamentních politiků potrestat Českou televizi za uvedení filmu Kobry a Užovky v originálním dialogu a v nejsledovanějším „primetime" čase. Existuje tedy cenzura a autocenzura v médiích? Potřebujeme cenzuru? A jaké jsou nové formy cenzury, zejména v médiích?

www.fites.cz https://www.facebook.com/fitescz

stenografický záznam: Ing. Pavel Dibelka
zkrácení stenografického záznamu: Ivan Bie

Ivan Biel, FITES: Dobré odpoledne, dámy a pánové, vítejte! Už je to 80. Čtvrtletník FITESu, to to utíká, který tentokrát organizujeme společně se Světem knihy. Dovolte, abych vám představil panel, a budeme tenkrát mluvit o cenzuře v mediálním světě. Panel po mé pravici – Jan Bednář, novinář a předseda Rady České televize, Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů. Vlasta Venclík, filmový režisér, a Stefan Segi, literární vědec. *(došlo zde k zábavné záměně jmen moderátorem – poznámka redakce).*

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Mám důležitou informaci na začátek o hokeji.

Ivan Biel, FITES: Prosím, zapomněl jsem říct, nemusíte vytahovat své mobily a nemusíte se běžet dívat na televizní obrazovky, po druhé třetině vede Česko nad Norskem 7:0. (Potlesk.)

Zpátky k cenzuře od hokeje, což je také cenzura. Co je to cenzura? Já jsem nad tím přemýšlel a zejména o cenzuře v ČR. Našel jsem si ve Wikipedii, že cenzura přišla z latinského slova censor, což byl pán, který sbíral hlasy za římského císařství a také dohlížel na morálku. Z toho tedy vznikla cenzura jako taková, tak jak ji známe my.

Wikipedie říká, že cenzura je kontrola a omezování sdělování informací, ať už předávaných mluveným slovem, tiskem, nebo dalšími formami vyjadřování. Bývá zřizována státem, náboženskou organizací, armádou, vedením firmy atd. Slouží pro udržení ideologického monopolu, uchování státního, firemního či vojenského tajemství nebo uchování hlásných morálních principů. Co je to hlásný morální princip sice nevím, ale Wikipedie to říká, tak je to asi tak.

Co je důležité pro mě je, že cenzura má mnoho, mnoho svých tzv. pododdělení. Bývá součástí zákonů – zakázaná témata, která jsou explicitně vyjmenována v zákoně. Vojenská cenzura má za úkol utajit činnost, znalosti a technologie před i potenciálním nepřítelem a je kontrolována i soukromá komunikace. Firemní cenzura – to stejné. Náboženská cenzura – je omezováno šíření myšlenek, které jsou v rozporu s vládnoucím náboženstvím. Politická cenzura – je zakázáno šíření informací, které by mohly diskreditovat vládní politiky. Cenzura školních učebnic. Důležité pododdělení cenzury, o kterém se tady musíme zmínit, je autocenzura – sdělované informace filtruje sám autor, nejčastěji ze strachu ze šikanování. Moderní cenzura – selekce informací a informačních zdrojů, stranická a zájmová interpretace atd. A je spousta dalších malých pododdělení. Šel jsem na internet a prohlížel jsem si webové stránky a našel jsem několik bodů, které se týkají nás osobně, zejména České republiky. Máme cenzuru u našich sousedů. Všichni víme, co se děje teď na Slovensku, kde v Bánské Bystrici Kotleba cenzuroval jedno divadelní představení. Vrátil jsem se z Německa, kde tam je cenzura opravdu velice ožehavé téma, kde veřejnoprávní televize jsou osočovány, že neuvádějí správně informace zejména o uprchlících, a je tam veliká diskuse o tom, že vláda vydává určitá nařízení, co smí a nesmí veřejnoprávní televize vysílat. Neviděl jsem žádné důkazy, ale je o tom veliká diskuse v Německu.

Máme tu nový fenomén. Nevím, jestli sledujete internet. Dvacátého pátého května bude Senát projednávat novelu zákona o hazardu. Dle tohoto zákona úředníček na Babišově ministerstvu bude mít moc zakázat jakýkoliv web, který se mu nelíbí, kde je podezření, že bude cokoliv o hazardu. Už o tom začíná být velká diskuse a všeobecně se říká, že je to velice nebezpečný jev, který nemusí být dobře kontrolovatelný. A už 25. května se to bude projednávat v Senátu, Sněmovna to už odsouhlasila.

A snad ještě naposledy. Nevím, jestli jste četli Parlamentní listy, náš milovaný prezident Zeman udělal velký rozhovor v Parlamentních listech, kde vyloženě osočil Českou televizi a říká, že Česká televize se musí změnit ve státní televizi, poplatky by měly být zrušeny a ČT by byla financována státem, což znamená, že ČT by byla státní televize, ne veřejnoprávní televize. Svým způsobem toto je pro mě cenzura nátlaku.

Toto jsou jenom témata, o kterých bychom měli zde mluvit, a jistě ještě budou další témata, která vy, posluchačstvo a aktivní cenzurologové, budete mít na mysli a přijdete s tím do diskuse. Já bych snad začal tím, že bych se zeptal panelu, co si o tom myslí. Začnu Honzou Bednářem.

Jan Bednář, předseda Rady České televize: Dobrý den. Jmenuji se Jan Bednář a jsem, jak tady je na tom papírku napsáno, též předsedou Rady ČT. Byl jsem pozván na tuto debatu Ivanem Bielem před nějakým časem, a ačkoliv jsem si nic nepřipravil, tak je mi jasné, že toto je velké a velmi obsáhlé téma cenzury a autocenzury. Nevím přesně, od čeho začít, ale možná bych začal tím, že jsem zároveň také redaktorem Českého rozhlasu a vlastně celý život se pohybuji v médiích, ve zpravodajství povětšinou a samozřejmě věci jako cenzura, autocenzura, na to jsem velmi citlivý, vnímám různé nátlaky. Tady byl zmíněn projev politika, který může být jistým nátlakem na redakci, na lidi, kteří zpravodajství dělají, a na jejich nadřízené současně samozřejmě.

Ale řekl bych asi tolik. Myslím si nebo žiji v představě, že v ČR dnes cenzura jako taková neexistuje. Oficiální cenzura v tom smyslu, jaká existovala za jistých režimů dejme tomu na našem území za Rakouska-Uherska nepochybně, za okupace nepochybně… (A. Černý se snaží reagovat.) Budeš mít možnost říct svoje k tomu. Já si myslím, že není tady cenzurní úřad, který tady byl ještě dejme tomu v 50. letech, který nějakým způsobem zasahoval do produkce novin a sdělovacích prostředků. Typ cenzury, že by vycházely noviny a byl tam prázdný prostor, to neznáme. Tento typ cenzury neexistuje. Ale samozřejmě něco jiného je autocenzura, což je vlastně jakási odnož nebo jakási odvozenina tohoto jevu. To je samozřejmě něco, co existuje, dá se říci, za všech režimů, ve všech společnostech. Když jsem šel na tuto debatu, tak jsem si uvědomil znovu, co už bylo mnohokrát řečeno, že třeba typicky za minulého režimu, za doby vlády Gustáva Husáka byla jenom autocenzura. To je docela zajímavé si uvědomit, že vlastně deformace sdělování informací v celém tom posledním dvacetiletí komunistické vlády, tak to byla všechno autocenzura. Nebyla to cenzura v tom smyslu, že by zasahovaly stranické orgány přímo. (A. Černý nesouhlasně kroutí hlavou.) Dobře. Kolegové budou mít možnost se k tomu vyjádřit. Já to takto vnímám. (Nechtěně rozlitá voda.) S cenzurou a autocenzurou je to samozřejmě složité. Já si myslím, že žijeme víceméně ve svobodných podmínkách, ale samozřejmě v dnešní době jakýsi typ autocenzury také existuje, může existovat a záleží samozřejmě na redakci nebo na podmínkách, ve kterých ti lidé pracují, a dokonce bych řekl, že to také mohou různě vnímat. Aspoň já to tak vidím z praxe, že někdo, třeba v nějaké redakci může být vytvořena taková atmosféra, že vedoucí, šéf, šéfredaktor se nějakým způsobem vyjádří, a někdo z redaktorů to může vnímat jako nátlak, někdo to může přejít a může mu to být jakoby ukradené a nevnímá to jako nátlak, takže je to i také dosti individuální.

Chci tím jenom říct, že to je složitý problém, a samozřejmě nevím, jak to uchopit, ale jak se zbavit definitivně nějaké autocenzury asi úplně není možné, protože

lidé jsou pod nějakým vlivem, ať už z nějakého důvodu chtějí vyhovět svému nadřízenému třeba v jeho požadavcích, nebo se zaleknou nějakých výroků v mediálním prostoru. Nevím. Ale tyto věci samozřejmě existují. Ale teď je otázka, jestli třeba v našich médiích jsou nějak zakomponovány, jestli jsou součástí toho systému. Nevím. Nemám na to úplně přesnou odpověď, protože aspoň z mé praxe nebo z mých zkušeností to vidím tak, že někdo cenzuru tam vidí a někdo ji nevidí. (Pobavení v plénu.) Samozřejmě může to být i úsměvné. Co bych ještě k tomu chtěl říct? Možná předám slovo někomu jinému už. Děkuji.

Ivan Biel, FITES: Než předám slovo, zeptal bych se Honzy na jednu otázku. Já si pamatuji, že asi před třemi lety odešla Drtinová ze zpravodajství z České televize, kde se mluvilo ve zpravodajství o autocenzuře a o nátlacích na ně, kdy asi tak 30 redaktorů tvrdilo: ano, bylo to tam a 50 redaktorů řeklo: ne, není to tam. Co si o tom myslíš a co o tom víš?

Jan Bednář, předseda Rady České televize: To je přesně takový ten případ, který jsem měl trochu na mysli, když jsem tady o tom takhle mluvil, jak je to vlastně složité. Nepochybuji o tom, a jak jsem s některými těmi lidmi mluvil i osobně, tak oni to tak vnímali, že třeba, a teď řeknu příklad, že jejich vedoucí třeba prošel okolo a na svém saku měl odznáček jisté politické strany, a oni to vnímali jako nátlak, že vlastně od nich vyžaduje určitou loajalitu v tom smyslu, že mají k této politické straně, se kterou on takto zjevně sympatizoval, že to je nátlak na ně. Ale už vidíte na tomhle příkladu, jak je to vlastně pofidérní. Jestli někoho tohle uráží nebo může to vnímat jako nátlak na sebe a někdo jiný to takto nemusí vnímat a nevnímal v té situaci.

Co se týče samotné stížnosti paní Drtinové a dalších. To je samozřejmě celé velmi nešťastné. Především Rada ČT, já jsem v ní tehdy nebyl. Kdybych v ní byl, tak bych se možná k tomu nějak aktivněji postavil. Já jsem do té rady přišel, když už to bylo všechno uzavřeno a rada pod vedením Milana Uhdeho konstatovala, že to nelze už dohledat, že to nelze zjistit a že pokud tam bylo nějaké politické ovlivňování, tak že oni to už nemohou dokázat. A nemohli to dokázat z toho důvodu, že v té stížnosti se odkazovalo nejenom na faktické, dokazatelné, průkazné věci, ale že tam byly odkazy třeba zároveň na to, co kdo komu řekl před půl rokem nebo před nějakou dobou. A když jsem do té rady přišel, tak jsme se samozřejmě o tom znovu bavili, ale pochopil jsem brzy, že je absolutně nemožné zjistit, a dneska už vůbec není možné zjistit dodatečně, co kdo před třemi lety řekl někomu dejme tomu na chodbě a jestli to byl nějaký pokyn k tomu, jak mají referovat, nebo nebyl. Tehdy stížnost byla směřována k tomu, že ČT ve svém zpravodajství jaksi nadržovala dnešnímu panu prezidentovi a jeho straně. Když jsem nastoupil do Rady ČT, tak ČT byla obviňována z přesně opačného zločinu, že poškozuje, a teď jsme to viděli znovu, včera vyjádření pana prezidenta o tom, jak by měla být Česká televize zestátněna a jak je to mizerná televize, takže on to vidí zase – ne že by mu pomáhala nebo že by ho zvýhodňovala v tom mediálním působení, ale přesně naopak, že ho poškozuje. Nevím, můžeme si rozebrat, jak to bylo, ale to je asi vše, co k tomu mohu říct v této chvíli. Jinak k tomu včerejšímu projevu pana prezidenta. Jsem přesvědčen o tom, a mohu to dokázat, dokonce jsme o tom dnes mluvili zase s kolegy a s různými potentáty, že ČT samozřejmě není hlásnou troubou strany TOP 09, jak pan prezident tvrdí. On to řekl včera pro Parlamentní listy a řekl totéž už asi před rokem, a prostě není to pravda. V tom vysílání nic takového není. Strana TOP 09 je pojednána ve zpravodajství ČT úplně rovnocenně a rovnoprávně jako všechny ostatní politické strany. Takže tato výtka pana prezidenta vůči ČT je prostě nepravdivá. Děkuji.

Ivan Biel, FITES: Děkuji. Možná se k tomu vrátíme později. Adam Černý.

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Dobrý den. Jmenuji se Adam Černý, zastupuji tady Syndikát českých novinářů. Otázku jsem nedostal, tak se pokusím vyjádřit k tomu, co tady zaznělo. Za prvé si myslím, že výhrada pana prezidenta Zemana vůči České televizi je věc, které by se neměla věnovat přehnaná pozornost. Myslím si, že to je jedna z jeho výtek, která má vyvolat v podstatě kouřový spor. Neznamená to, že bychom si jí neměli úplně všímat, ale neměli bychom se jí nechat, jak by se to řeklo pěkně česky, vyhecovat zbytečně. To je jedna věc. Protože obsahově ta výtka není úplně v pořádku, protože si nemyslím, že by zestátněním České televize, tím, že bude placena z rozpočtu a ne z koncesionářských poplatků, se zásadně změnila její kvalita. Spíše je pravděpodobné, že by se zhoršila, protože by se posílil přímý vliv politiky, exekutivy na tu televizi. To je jedna věc.

Vrtěl jsem tady hlavou, když Honza Bednář na začátku mluvil o cenzuře. To jenom proto, že si pamatuji, jak to tady fungovalo. I za Husáka a předtím za Novotného a těchto potentátů tady cenzura existovala a měla dvě koleje. To jenom krátký historický exkurz. Měla podobu státní za husákovského režimu, to byl Federální úřad pro tisk a informace, který vydával nějaká svoje hodnocení, ale mnohem důležitější bylo hodnocení státostrany. Každý týden se na ÚV KSČ v té budově na nábřeží odehrávaly porady šéfredaktorů a tam bylo sdělováno, co ten týden bylo správně a co bylo špatně. Z toho bylo možné případně vyvodit nějaké kádrové zásahy, zatímco to FÚTI nebo ČÚTI, protože to mělo svoje republikové odbory, mohlo i vynášet sankce. Vím to z toho důvodu, že jsem v té době dělal v deníku Svobodné slovo, takže si pamatuji ty seznamy, že jsme dostávali nějaké ohromné pokuty za to, že se mezi prvním a druhým vydáním ztratil jeden odstavec z předmluvy, řádově tak jako třeba k portugalskému vydání jednoho spisu Leonida Brežněva. To jsem si nevymyslel, to se opravdu stalo. Ale to jenom, že cenzura tady existovala, ale důsledkem této cenzury a sankcí, které tam visely ve vzduchu, bylo to, o čem Honza mluvil, a to je to podstatné, že tenhle tlak státní, politický vyvolává autocenzuru. Ve chvíli, kdy je dostatečně účinný, tak ti lidé se začínají obávat a začínají být opatrnější atd.

A to je téma, které se dá přeneseně, obrazně přenést i do dnešní doby, protože dneska nemáme cenzuru, v podstatě máme ústavou zaručenou svobodu slova, neexistuje žádný státní orgán, který by mohl sankcionovat tak, jak to dělal Federální úřad pro tisk a informace. Existují v podstatě jenom soudy, které mohou rozhodovat o nějakých stížnostech. To ale neznamená, že tady netrvá a s největší pravděpodobností nebude trvat to napětí mezi politikou a mezi médii, kdy politici, jak jsme to právě viděli na tom příkladu hlavy státu, se snaží zasahovat do toho, jak média fungují. A podle mého názoru je věcí jednak novinářů, jejich odolnosti, jestli jsou schopni těm tlakům odolávat, to je jedna otázka, ale není to jenom otázka jejich odolnosti, ale je to také otázkou zájmu veřejnosti, jestli bude o svobodná média stát. To myslím, že je docela podstatná záležitost.

Můžeme se později vrátit i k tomu, že pro dnešní stav médií jsou podle mého soudu velice důležité nejenom politické tlaky, které vidíme v nejrůznější podobě, ale

i tlak ekonomický, protože médiím se nedaří. Já pozoruji za posledních pět, řádově sedm let, že i v Praze, kde byly relativně příznivé podmínky, tak i v tzv. velkých redakcích se každý rok propouští, což vytváří existenční nejistotu, a zase jsme u autocenzury, kdy lidé ne kvůli politickým ohledům, ale kvůli tomu, že si říkají, když se ozvu, tak možná o tu práci přijdu a tu práci už snadno neseženu, a to vede k autocenzuře, kterou tu a tam zahlídnu, a dokonce s jistou ironií shledávám, když občas mluvím s některými kolegy, ale nemůžu je jmenovat, protože oni by to nikdy veřejně neřekli, ale ty stížnosti se opakují, že vlastně některé situace v určitých médiích, kdy dneska vlastně všechny velké deníky patří nějakým podnikatelským skupinám, tak se tam odehrávají scény, které já si vybavuji z 80. let z onoho Svobodného slova, že přijde šéfredaktor a má nějaký nápad, a redaktoři mu říkají: To je blbý nápad. A když je to nedostatečně odolný šéfredaktor, tak po čase mávne rukou a oni si to udělají po svém, v tom horším případě si to zase prosadí on. Ale to napětí mezi tím, jak dostávat do novin spolehlivé informace, to tam prostě je.

Ještě bych měl malinkou glosu snad k tomu případu Drtinová, Veselovský a spol., protože jsem do toho byl nepřímo vtažen, protože nás kontaktoval pan tehdejší předseda Rady ČT Uhde, jestli bychom byli ochotni za Syndikát, případně Fakultu sociálních věd se účastnit nějaké komise, která by to prošetřovala. Tenhle nápad velmi brzy spadl pod stůl a to, co na té věci pokládám za nejnešťastnější, je to, že vlastně se s tím vypořádala rada a vůbec ta instituce tak, že to nevyřešila, že to spadlo pod stůl, to znamená, že odpověď definitivní a hlavně podle mého soudu, co bylo třeba, nezávislá, protože každá instituce má ve svém popisu práce, ve svých genech, že sama sebe hájí, takže ta podezření a obvinění, co tam zazněla, že nebyla ni vyvrácena, ani dostatečně potvrzena, a prostě ta podivná pachuť tam zůstala. A to myslím, že je největší škoda, kterou mohla Česká televize utrpět. To je prozatím všechno. Děkuji.

Ivan Biel, FITES: Děkuji mockrát. Filmový režisér Vlastimil Venclík zažil cenzuru na vlastní kůži v 60. i v 70. letech, v šedesátém devátém, v sedmdesátém. Mohl bys nám něco o tom říct?

Vlastimil Venclík, režisér a dramatik: Jistě. Dobrý den. Jmenuji se Vlastimil Venclík a nejsem žádný expert na problematiku cenzury, spíše autocenzury, bych tady mohl říct z vlastní zkušenosti, a to, co tady budu říkat, jsou moje subjektivní názory ovlivněné objektivními fakty. Ivan se tady ptal na 60. léta. Pro mě 60. léta jsou legendou, kterou současná generace nezažije, a myslím si, že už žádná generace. Přestože oficiálně byla cenzura, takový kulturní boom už jsem nikdy v životě nezažil a díky šťastným okolnostem jsem v té době byl na FAMU. Na FAMU jsem natočil film, který mě stál kariéru. To nebyl cenzurní zásah, to byl direkt přímo do slabin a 21 let jsem vlastně svoji profesi vůbec nedělal. Po sametové revoluci jsem dokonce byl v rehabilitační komisi a potom, když jsem tam splnil své poslání, tak jsem začal i pracovat v televizi, ale záhy to také skončilo, protože mi třeba televize utnula seriál Zprávy o stavu společnosti. Měl jsem těch témat asi 30 nebo 40 a po osmém díle to skončilo a myslím si, že to byla vesměs taková závažná témata společensky významná, třeba o stáří a osamělosti, o strachu a násilí, o zdraví a nemocech, o volbách a voličích – to byl myslím poslední, ten televize vůbec neodvysílala.

Takže tím se vlastně dostáváme k tomu, že sice cenzura není, ale existuje něco, čemu se říká společenská poptávka. Já bych tady zacitoval takovou zajímavou věc, o které jsem dneska uvažoval, protože jsem si vzpomněl, jak režisér Sokolovský v 70. letech říkal, my musíme dávat lidem to, co potřebují, ne to, co chtějí. Dneska se dává lidem to, co chtějí, takové různé přiblblé seriály a katastrofální zábava. Pořád se musí něco reprízovat, protože zřejmě nejsou na to peníze, ale to je jiná věc. A já si myslím, že dneska by se právě mělo dávat to, co lidé potřebují, a to jsou kvalitní díla, jaká byla v 60. letech, když si vzpomenete, co byla televize v 60. letech.

To by bylo úvodem a potom rád toto téma rozvinu. Děkuji.

Stefan Segi, literární vědec: Mé jméno je Stefan Segi a působím na Ústavu pro českou literaturu Akademie věd, a to konkrétně v oddělení výzkumu literární kultury, což je tým badatelů, kteří dostali poměrně velký grant na výzkum historické i současné cenzury, a k tomuhle tématu jsme, jestli si můžu trošku přihřát polívčičku, vydali dvě knížky. Jedna byl souhrn teoretických textů ze světového myšlení o cenzuře, který se jmenoval Nebezpečná literatura, a poté jsme vydali, řekl bych, velmi velmi objemnou a podrobnou publikaci V obecném zájmu. Jsou to dvě knihy, které mapují cenzuru mezi lety 1778–2014. Už tím, že to končí rokem 2014, jsme předpokládali, že existuje nějaká cenzura.

A dovolím si tvrdit, že je samozřejmě otázka, co je cenzura a co není cenzura, ale že cenzura dnes existuje na řadě úrovní nebo ji aspoň s trochou snahy můžeme sledovat, ať už je to klasická legislativní, která sice je úplně jiná než za normalizace, ale my jsme omezeni ve svobodě projevu zákonem, a to poměrně striktně ohledně urážek rasy, národnosti, mělo by se to rozšířit i na sexualitu, takže tady sice je zákonná svoboda projevu, ale máme poměrně rozsáhlé oblasti, o kterých se nesmí určitým způsobem mluvit, nesmíme vyzývat k násilí atd., a zároveň stále více to jsou právě ty oblasti, o kterých lidé chtějí mluvit. Když se podíváme třeba do Českého národního korpusu, tak výskyt slova cenzura prudce stoupá asi od roku 2002. Když se na to podíváme, tak je tam kopec v roce 1989, který končí v polovině 90. let, kdy se vlastně diskutovalo o staré cenzuře, a po roce 2002 máme úplně raketový nástup cenzury jako něčeho, co je vlastně obrovské téma současnosti, a vidíme ho na všech úrovních. Tu nejnižší představují internetové diskuse. Každý větší internetový server má vlastního cenzora, který se asi nejmenuje cenzor, a ten sedí na těch stránkách a jenom vyškrtává nevhodné příspěvky a vyškrtá jich desítky až stovky denně. Moji spolužáci, studenti z literární bohemistiky se tímhle živili, že sedí a cenzurují. A když projdeme ty diskuse, tak jsou plné toho, že někomu někdo něco cenzuroval. Takže dneska jsou lidé v neustálém kontaktu s cenzurou.

Pokud jde o nějaký vyšší stupeň, dejme tomu tištěná média, tak nedávno jsem si četl Bubínek Revolver Revue na stránkách a tam jsou seznamy svobodných médií. A tam říkají, že vlastně existují v ČR asi tři svobodné servery, tři svobodná média, která fungují, protože zbytek je vlastněn, jak bylo zmíněno, nějakými nadnárodními korporacemi a národními také, čím dál více národními, řekl bych, které nějakým způsobem zabraňují vstupu určitých informací do systému. Samozřejmě nejsou tam bílá místa. Bílá místa nebyla konec konců ani v 50. letech. Bílá místa známe naposledy z první republiky, kdy se cenzuroval především komunistický tisk, nebo později za protektorátu, ale bílá místa vlastně jsou takový symbol minulosti spojený hlavně s Rakouskem-Uherskem a s první republikou.

Nicméně skutečnost, že nějaká informace nemůže projít do médií, je skuteč-

ností, a ať už je dána tím, že to vlastní někdo s nějakým politickým záměrem, anebo čím dál, obzvláště třeba v Americe 80. let se čím dál tím více mluvilo o ekonomické cenzuře. Přece jenom lidé, kteří si mohou dovolit natočit film, vlastnit televizi, vydávat deník, to jsou lidé, kteří patří k určité společenské třídě, a naopak mají určité společenské zájmy, které nejsou slučitelné se zájmy jiných třeba větších skupin. Určitě by bezdomovci vedli úplně jiný časopis než Babiš. To je nějaká úroveň.

A na nějaké nejvyšší úrovni francouzský sociolog Pierre Bourdieu mluví o tom, že nejlépe funguje taková cenzura, o které nevíme. Naše vlastní představa, že jsme svobodní, a která nám zároveň brání říkat nějaké věci. Třeba dejme tomu pro českou literární vědu nebo sociologii je hrozně charakteristická absolutní exkluze marxismu. Marxismus, který byl na západě jeden z nejplodnějších společenskovědních směrů, tak v Čechách byl nějakým způsobem označen za škodlivý, a z pochopitelných důvodů, protože to byla vlastně oficiální doktrína, a když čteme učebnice sociologie, tak tam najednou tenhle směr, který v těch západních učebnicích byl extrémně prominentní, mizí, až vlastně poslední dobou se začíná marxismus vracet do české vědy. Takže na téhle úrovni to funguje. Granty jsou klasický případ, který je hodně zpracováván. Chcete vydat knihu, žádáte o grant. Musíte to nějakým způsobem napsat. Někdo to dostane, někdo to nedostane na základě nějakých norem samozřejmě.

Nechci vůbec srovnávat tu situaci, protože jakmile člověk začne mluvit o cenzuře, tak se mu předhazuje, že chce zpátky nějaké staré pořádky, a takhle to samozřejmě vůbec nefunguje. Ale myslím, že nás stále obklopuje a jsme s ní v kontaktu. Děkuji.

Ivan Biel, FITES: Děkuji mockrát. Chtěl jsem se ještě zeptat na jednu věc Honzy Bednáře. Pamatuji si, bylo to v 70. letech, někdy tak v roce 1973, tehdy jsem dělal ve Filmovém studiu Gottwaldov, nyní Zlín, které dělalo filmy pro děti a mládež, a nejednou jsme byli všichni zavoláni, tehdy to byl hlavní dramaturg, který přijel z Krátkého filmu a dal nám nařízení, že nesmíme pro děti točit filmy, kde je zmínka o Bohu, o ďáblech, prostě veškeré pohádková témata, kde slova Bůh, čert byla škrtnuta. Pro mě to byl typický příklad cenzury. A jak tady říkal Adam Černý, byl tady oficiální institut cenzury. Ale ještě navíc samotné podniky, vydavatelé nebo producenti měli své vlastní cenzury ještě navíc.

Jan Bednář, předseda Rady České televize: Určitě ano. Zmínka o Bohu v pohádkách byla skutečně cenzurována. To byla cenzura, nepochybně. Jak jinak bych to mohl nazvat. Já myslím, že velmi správně to teď podotkl kolega na konci našeho stolu. Nedovedu vyslovit přesně to jméno. (Segi.) Segi. Ano, i v dnešní době máme předepsány určité věci nebo přijímáme určitá pravidla, která jsou vlastně cenzurním zásahem. Když jsem dlouhá léta byl editorem, dá se říci, jednoho rozhlasového pořadu, tak jsem to vnímal tak, že třeba jsou určité věci, které do vysílání by jít neměly. A vy jste to zmínil: třeba výzva k násilí. To je přesně to, co by se tam nemělo objevit. Výzva k násilí, adorace násilí, oslava fašismu, rasismus, xenofobie. To jsou všechno věci, které najdete samozřejmě v názorech a argumentech různých lidí, ale vysílat je dejme tomu ve veřejnoprávním médiu, aby někdo obhajoval nebo vyzýval někoho k útoku na někoho, to asi všichni cítíme, že to není to správné, a já se tedy ztotožňuji vlastně s tímto typem cenzury, že tyto věci tam nemají být. Byla tu zmíněna pornografie. Jsou nějaké hranice, kde i naše svobodná společnost uznává, že za ty hranice bychom neměli pokročit, protože pokud bychom jakékoliv projevy kohokoliv dovolili v médiích, kde tedy máme tu moc to nějakým způsobem regulovat, tak co by se stalo? Měli bychom tu některá média, která by se podle mého názoru zvrhla v adoraci xenofobie, fašismu a bůhví, kam by to vedlo. Nevím, co si o tom myslí kolega Adam Černý, ale já tohle cítím jako něco, co je oprávněná cenzura i v našich moderních podmínkách.

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Byl jsem vyzván, zkusím reagovat. Myslím, že je třeba upozornit na dva docela důležité rozdíly. V Evropě v kontinentálním systému takřka všechny státy mají normu, která zakazuje věci, o kterých je tady teď řeč. Na druhou stranu máme Spojené státy, kde je také svoboda vyjadřování, svoboda slova zaručená pátým dodatkem ústavy, který je pokládán za jeden z klíčových, a to je třeba i důvod, proč některé internetové servery, které šíří nenávist, mají svoji adresu právě v Americe, protože tady by byly zakázány, v Americe požívají svobody slova. Možná že tam by se to dalo řešit tak jako spousta jiných věcí, že by je někdo v Americe zažaloval pro šíření nenávisti, anebo že by dokazoval, že on se tím, co oni šíří, cítí poškozen. Tam to řeší jiným způsobem, protože cenzura, jak jsem říkal, už tam institucionálně není, ale je tam spousta možností vyvíjet na veřejnosti tlak a omezovat. Důsledkem třeba byla i poměrně silná cenzura po dlouhou dobu v Hollywoodu, že se některé věci nemohly projevovat. Ale to byl tlak veřejnosti nikoliv soudů.

A zpět k tomu, proč o některých věcech nemluvíme nebo by se neměly dělat. Myslím, že tam bych rozlišil dvě slova. Jedno je cenzura, to je to vynucování, nějaký zákaz, a druhá věc je slovo řekněme odpovědnost. To znamená, že to, co člověk šíří – slovo, obraz, cokoliv, tak že by měl také domýšlet důsledky toho. A tady už jméno jednoho internetového portálu padlo, a to je internetový portál, který nedávno měl takovou billboardovou reklamní kampaň, kde měl heslo: Nemáme žádnou cenzuru, zveřejňujeme a tiskneme všechno. Já k tomu dodávám bohužel, protože tam opravdu lze otisknout cokoliv. A teď je otázka, kde je ta hranice. Pokud budou existovat jiná média, která se budou chovat odpovědně a nabídnou něco jiného, tak je to možná ještě stav, který je únosný, ale pokud ve veřejném prostoru převládnou média, která se budou chovat tímto způsobem, tak myslím, že se dočkáme velmi špatných konců.

A protože mluvíme o médiích, tak myslím, že za tohoto stavu společnosti anebo vůbec veřejné debaty a stavu klíčových veřejných médií, kdy v elektronických médiích příliš zpravodajství, publicistika prakticky neexistuje, pěstuje se převážně pouze v Českém rozhlase, v České televizi, tak si myslím, že je velice důležité sledovat, jak funguje Česká televize a Český rozhlas, protože tím, že jsou placena ze zvláštní daně veřejností, občany, tak že jsou to ty modely fungování, na kterých bychom měli trvat, protože to je prostor, kde by měla existovat nezávislá, svobodná informace, protože ve všech ostatních případech to jsou média, která někomu patří, a oni si tam majitelé mohou vynucovat svou představu, ale tato dvě média, o kterých jsem mluvil, existuje ještě jedno třetí – Česká tisková kancelář, tu nechám pro tuto chvíli stranou, ale u těchto médií, která si platíme, bychom měli velice dbát o to, aby fungovala jako nezávislá a svobodná.

Vlastimil Venclík, režisér a dramatik: Já bych chápal cenzuru jako omezení blbosti, ta by měla být trestná, a to úzce souvisí i s morálkou, protože slušný člověk je pro mě ten, který uvažuje v rovině

morálky a etiky, a kdo tak neuvažuje, tak to je blbec. (Pobavení.)

Stefan Segi, literární vědec: Mohu se též vložit? (Ano.) Co jste zmínil Parlamentní listy, ty jsou vlastně jeden z příkladů, jedná se vlastně o určitou reprízu debaty, která probíhala v Americe nebo v Anglii nebo konec konců i ve Francii na přelomu 80. a 90. let, a má to třeba souvislost s tehdy nastupující politickou korektností a mluví se o tom vlastně, že poprvé lidé obhajující lidská práva zároveň začali bojovat proti svobodě slova, protože tady se poměrně shodneme, já také považuji tímto cenzuru za poměrně dobrý vynález a myslím, že by měla nějakým způsobem fungovat, ale zároveň je to něco, co je z dějinného hlediska poměrně nové a takhle to vlastně funguje až od konce 80. let, když právě lidé obhajující nějakou lidskoprávní agendu stojí v opozici ke svobodě slova, a potom politická korektnost, která nám říká, jaké jsou okruhy toho, co nemá být řečeno.

Jinak bych jenom trochu polemizoval s nezávislostí veřejnoprávních médií. Samozřejmě to je názor, ale musíme si uvědomit, že ve spouště případů, třeba jako jsou válečné konflikty, tak tam tahle nestrannost absolutně nefunguje, už proto, že Česká televize si nemůže zcela nezávisle poslat třeba reportéra do nějaké válečné zóny. Tyto věci jsou filtrované. Třeba nejznámější, první a velký případ takové mediální – nechci říkat přímo manipulace, ale nějaké mediální agendy, je americká válka v Zálivu, kde novináři už vlastně dostávají předpracované informace. Novinář přijde na nějaké místo, ale musí ho tam zavést. Američtí vojáci mají vlastně pod kontrolou situaci a nikdo normální se nemůže zcela nezávisle pohybovat po bojišti. Takže v těchto věcech je svoboda slova nebo objektivita už principiálně omezena tím, že patříme k nějaké straně. Válek bylo mnoho od 80. let. A teď přiznám svoji barvu, já jsem původem Srb, a samozřejmě jsme se dívali s rodinou, když jsme emigrovali, na zpravodajství úplně jinýma očima, než to bylo podáváno v českých médiích, které já dodnes, a to nemyslím jako výtku, považuji za absolutně neobjektivní a jednostranné. Je to pochopitelné. Česká republika byla v jedné straně toho konfliktu. A NATO nebo potenciální spojenci Spojených států – my jsme spojenci Spojených států a vždycky budeme dostávat informace převážně od nich. Toto je omezení, které k tomu patří, a to není jednorázový konflikt. Ty konflikty jsou permanentní.

Ivan Biel, FITES: Já támhle vidím Dana Růžičku. Dan Růžička je jeden z manažerů České televize, ale je také historik České televize. Dane, mohl bys nám říct jenom ve stručnosti, jak fungovala do roku 1989 cenzura v České televizi?

Dan Růžička, ČT: Já vám přeji dobré odpoledne. Cenzura samozřejmě fungovala už od samého začátku komunistického režimu, nebo ne úplně od samého začátku, ale od zakladatelských let. V roce 1953 byla zřízena Hlavní správa tiskového dohledu, která měla za úkol sledovat tisk, rozhlas a i nastupující televizi, a měla zaměstnance, kteří se jmenovali plnomocníci, ti pánové nebo soudruzi, a měli za úkol sledovat závadové články nebo závadové relace. Měli na ně upozorňovat a měli je samozřejmě cenzurovat. Tahle tvrdá praxe byla převzata ze Sovětského svazu a trvala do roku 1966. To jsou ta léta, kdy docházelo k nějakému uvolňování v kultuře i ve společnosti a vznikla lehčí verze cenzury – jmenovala se Ústřední publikační správa a tam byl velký posun. Dneska to tak jakoby nezní, ale tam byl velký posun, že když šéfredaktor dostal upozornění, že má závadový článek, čili že se zmínili o počtu jabloní, které byly státním tajemstvím, tak se mohl odvolat k soudu a soud ho mohl třeba i zprostit obvinění.

A pak samozřejmě přišel rok 1968 a v roce 1968 byl přijat zákon, který zrušil cenzuru, takže vlastně cenzura byla zrušena v červnu 1968, ale ti samí poslanci, kteří ji zrušili, tak ji samozřejmě po návratu politiků z Moskvy po podepsání moskevského protokolu zrušili (*znovu zavedli?*), takže cenzura neexistovala v Československu asi čtyři měsíce a poté zase cenzura existovala až do konce 80. let.

Můžu-li říct jeden jediný velký příklad toho, co třeba se nesmělo říkat, tak všichni v srpnu 1968 říkali vojskům, která přijela do Československa, okupanti a stát prostřednictvím svého Úřadu pro tisk a informace v říjnu vydal informaci, že novináři nesmějí používat slovo okupant. Čili to je přímá politická cenzura, která se samozřejmě nedá s některými věcmi dneska srovnávat.

A pak vy jste zmínili ještě Federální úřad pro tisk a informace. To byl také cenzurní úřad, ale víceméně měl sledovat, co všechno se píše, co všechno se vysílá, co všechno se řeklo špatně, co všechno se napsalo špatně, a to se poté předkládalo každý týden na Ústřední výbor KSČ, který to těm šéfredaktorům vytmavil. Takhle to asi bylo.

Jan Maxa, ředitel vývoje ČT: Jenom jsem chtěl k tomu, co říkal Dan, dodat, a přijde mi to docela důležité, když se bavíme o minulosti, vlastně všichni, kdo jsme cokoliv v kultuře, ať již oficiální, nebo alternativní v letech normalizace dělali, tak si přece pamatujeme, kolik jakoby neformálních, ale de facto cenzurních orgánů a zásahů bylo. V televizi a filmu schvalovací projekce sloužily nejenom k dramaturgii, ale samozřejmě k tomu, aby se věci zakazovaly. U pohádek to nebyl jenom pánbůh a čerti, ale saně nesměly být pětihlavé, všechno, co hořelo, připomínalo Palacha. Vzpomínám si, jak Drahomíra Vihanová dostala „zaracha" za nějaký dokument z dětského domova, kde hořel lampion na šňůře, a to bylo vyloženo jako symbol Palachova sebeupálení. Kapely, které chtěly hrát za peníze, musely na přehrávky. To všechno byly jakoby cenzurní zásahy.

A abychom nemluvili jenom o historii, tak by mě zajímalo, co si panel myslí třeba o mediálních zákonech, které uplatňuje nikoliv naše Rada ČT, ale Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, kdy máme z poslední doby velmi kuriózní případ, kdy film, který vyhrál Českého lva, Kobry a užovky – a zase, Rada nemá volbu, dělá tu cenzuru podle zákona –, ale když jsme ho odvysílali v České televizi, tak jsme byli odměněni dlouhým výčtem toho, kdy jaké sprosté slovo zaznělo v tom filmu, přičemž zákon za sprosté slovo považuje i vole nebo jakoukoliv nadávku, nijak to neomezuje, a vlastně výsledkem je cenzurní zásah, kdy televize nesmí ten film již nikdy odvysílat před desátou hodinou. Docela by mě zajímalo, jak se díváte třeba na tenhle problém.

Jan Bednář, předseda Rady České televize: Jestli můžu jenom k tomuhle poslednímu bodu. Já jsem předsedou Rady ČT. Ta kritika přišla z velké rady – Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, která sleduje dodržování zákona. My naštěstí tohle nemáme v naší dikci, ale shodou okolností jsem byl dnes v Parlamentu, kde jsme předkládali a obhajovali výroční zprávu o činnosti České televize za rok 2015, a neprozradím žádné tajemství, že předseda výboru, který tomuto našemu jednání předsedal, poslanec Martin Komárek, chtěl o této věci konkrétně debatovat, co my si o tom myslíme, že Česká televize vysílá před 22. hodinou filmy, ve kterých se objevují sprostá slova.

Já vím, že se vysílají tyto filmy, ví to i management České televize, ale vzhledem k tomu, že třeba takovýto film, který byl zmíněn, vyhrál různé soutěže, tak já osobně si myslím, že má nárok být vysí-

lán i před 22. hodinou. Jsou samozřejmě návrhy na nějakou legislativní úpravu, že třeba by to nemělo být 22 hodin, ale osm hodin večer. Já nevím, jestli by to řešilo tu situaci. Možná do jisté míry, ale je pravda, že velká rada, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání – já jsem viděl výčet jejích připomínek k vysílání České televize, kde za nějaké dlouhé období jsou sledovány všechny filmy, všechny produkce, kde se objeví sprostá slova, a mohou to být taková ta sprostá slova běžného jazyka, nechci je opakovat, ale jsou to prostě vulgární výrazy, které nepatří do spisovné češtiny, ale používají se dejme tomu v hovorové řeči, a samozřejmě že spousta produkce České televize takováto slova obsahuje a vysílá se to před 22. hodinou. Takže Rada pro rozhlasové a televizní vysílání víceméně pravidelně posílá managementu ČT jakousi kritiku: ty, ty, ty. Není to takového rázu, že by za to mohli udělit pokutu nebo že by z toho mohlo být nějaké správní řízení, oni většinou to berou na benevolentní úrovni, ale evidují všechny případy, kdy zazní nějaké řekněme vulgární slovo ve vysílání České televize před 22. hodinou, a to je proti zákonu. A pan poslanec Komárek se ptal, přece zákony jsou od toho, aby se dodržovaly. Přece je tu zákon, a i když by nebyl úplně správný a nemusíme s ním souhlasit, tak se má dodržovat. To říkal on a já nevím. Je to k diskusi. A vedení České televize je pod tlakem, ano, z velké rady, ale myslím si, že v zájmu diváků není, aby všechny filmy nebo všechny produkce, dokumenty, kde se objeví nějaké vulgární slovo, byly vysílány až po 22. hodině. To by samozřejmě asi neposloužilo divákům ČT. Takže já bych si dovolil tvrdit, že v tomto případě zákon musí být porušován. Jinou cestu nevidím. Prosím.

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Já bych k tomu měl možná takovou poznámku, že kdybych chtěl být hodně jízlivý, tak jako první bych určitě doporučil, ať to doženou k soudu. Velká rada by vydala nějaké rozhodnutí, oni mají právo sankcionovat. Oni, jak to poslouchám, trochu váhají. Ale Českou televizi bych vyzval, ať to dotáhnou k soudu a tam ať to řeší. Tam by přišla ta jízlivost a jako materiál k tomu, aby to obhájili, proč vysílali Kobry a užovky v osm hodin a ne až po desáté hodině, tak bych doporučil najít v samizdatové literatuře posudky, které se sháněly na podporu skupiny The Plastic People of the Universe, kteří byli souzeni právě proto, že ve svých veřejných produkcích používají vulgární slova. K tomu byly moc pěkné kunsthistorické posudky, které vysvětlovaly, že někdy použití tzv. vulgárního slova má v příslušném kontextu nějaký svůj význam a nějaké svoje oprávnění, protože každá věc, když se dožene ad absurdum, tak se stává absurdní. Také samozřejmě obecný pokyn, že by se neměly vulgární věci vysílat před 22. hodinou, protože ještě nezletilci se na to můžou dívat a být pohoršeni a poškozeni ve svém vývoji, tak když se to dožene do důsledků, bude to ptákovina. Na druhou stranu když řekneme, že to možné je, tak se může tát, že tam od osmi hodin budeme poslouchat jenom vulgarity třeba v nějakých estrádách nebo v něčem. To už je fuk. Ale ta věc musí mít nějaký svůj důvod. Takže si myslím, že to, co jsem označil za jízlivost, sarkasmus, tu argumentaci z procesu s Plastiky, má velmi racionální jádro a myslím si, že by se Česká televize s odpuštěním měla pochlapit a jít do toho sporu. Možná, že by získala i docela zajímavou podporu.

Jan Maxa, ředitel vývoje ČT: Já na to můžu i stručně odpovědět. My bychom v podstatě do toho sporu asi i rádi šli. Tam je problém v tom, že malinko opravím to, co říkal pan předseda Bednář. Pokud potom, co dostaneme po prvním vysílání upozornění, bychom to odvysílali podruhé, tak Rada už může dávat pokutu. A tam bychom vědomě vystavovali Českou televizi riziku pokuty, což by se dalo vysvětlit, jako že nezacházíme s televizí s péčí dobrého hospodáře, což ze zákona management musí. Proto ta opatrnost v tom jakoby naschvál tu věc odvysílat a pak bychom se samozřejmě o tu pokutu mohli soudit. Je to docela citlivá otázka, ale domnívám se, že tady skutečně jádro pudla je v absurditě formulace mediálního zákona, který jakoby vylučuje jakoukoliv úvahu o kontextu. Ten jenom říká, že nadávka před desátou hodinou nesmí zaznít, což kdyby se vzalo do důsledků, tak nemůžeme vysílat před desátou Krkonošské pohádky, protože Trautenberg tam říká donner Wetter kruncajs element, což je nepochybně nadávka. Čili zákon je, jak říká pan předseda Bednář, v podstatě nedodržitelný a bavíme se jenom o míře, kdy ještě ho porušujeme jaksi správně, a když ho porušujeme špatně, což samozřejmě ve své podstatě je zcela absurdní úvaha, protože zákon má být napsán tak, aby šel dodržovat. Tenhle zákon dodržovat prostě nejde.

Ivan Biel, FITES: Děkuji mockrát. Přišel pan profesor Vladimír Just, kterého vítám mezi námi. Vladimíre, chceš něco říct, nebo až později?

Vladimír Just, publicista: Jelikož asi už bylo řečeno ke Kobrám a užovkám všechno, když jsem si opravdu četl takové to 0:05 kurva, 0:05 píčo, 0:08 do prdele atd., tak jsem si říkal, jestli si ta Rada opravdu z nás nedělá legraci, protože to už napsal Jaroslav Hašek – nevím, jestli to tady někdo třeba citoval – o používání vulgarismů ve Švejkovi, že to tam má přesné místo a že se nad tím pohoršují ti největší sprosťáci a že to je identifikační model, kdy člověk, který je sprostý ve svém jednání, včetně toho, že třeba protestuje. Já myslím, že to vyžaduje jedinou věc. Ten zákon je dodržitelný za předpokladu, že by v té Radě seděli lidi, kteří rozumí, co je to estetika dramatického filmového nebo rozhlasového díla nebo vysílání, protože jestli je to součástí nějaké poetiky, nějaké estetiky, jestli ten člověk je vůbec schopen to pochopit a nazřít tímto způsobem, tak je to dodržitelné a pak nehrozí ty estrády a nehrozí věci, o kterých jste mluvil. Ale jestliže tam sedí lidé, kteří to berou opravdu hnidopišsky: zazní – čárka – správní řízení atd., tak je to malér.

Mně na tom vadí, a to všechno tady asi už zaznělo, jiná věc, že tatáž Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, doufám, že je to ona, je tomu zhruba necelý rok, kdy vyvolala správní řízení s Českou televizí kvůli pořadu Zfalšovaná data, který se věnoval některým problémům kolem striktního uplatňování plošného očkování hexavakcínou v naší republice. Ten pořad byl v rámci cyklu Nedej se plus, Soňa Göblová to režírovala a byl odvysílán v rámci tohoto celého cyklu. Rada shledala, že byl nevyvážený, že tam zástupci očkování a protestanti proti očkování nedostali rovnoprávné slovo. Odvolávala se na zákon, ale zase jsem u toho, co jsem říkal před chvílí. Rada nepochopila jaksi téma toho pořadu. To nebyl soudní nebo vědecký spor, zda očkovat, či neočkovat, to byl spor občanský vůči státu. Občan je nucen k nějakému chování pod sankcemi, že dítě se nedostane do jeslí, do školek, na různé školy v přírodě, hory atd., je nucen k nějakému chování a ten samý stát, který tvrdí, že procento rizikovosti je 0,000, vlastně není schopen občanovi dát záruky, že v případě, že nastanou důsledky tohoto vynuceného chování, že tedy se za to zaručuje a bude kompenzovat. Stát toto prostě nepřijal a to je téma toho pořadu. Zfalšovaná data byla na základě události, která se stala ve Spojených státech, kde dokonce prezident Obama zprostil mlčenlivosti aktéra této události, kdy byla skutečně zfalšo-

vána data týkající se autismu a nějakého plošného očkování. Ten pořad ale nebyl o tomto problému, to bylo jenom východisko. Proto tam dostali slovo zákonodárci, hlavní hygienik, čili úředníci, kteří spravují tento rezort a ručí za tento zákon, a proti tomu dostali slovo někteří experti nebo profesoři, kteří mají opačný názor, než že masivní hexavakcína hned v novorozeneckém věku je to pravé ořechové, a postižené matky.

Čili to byl spor občanů postižených nějakým zákonem, který na západ od našich hranic nemá obdoby v této míře, a měl vyvolat společenskou diskusi. Místo toho Rada zahájila správní řízení s Českou televizí, a tady se dostávám k té cenzuře. V důsledku toho nakonec Rada ustoupila. Když to mělo jít k soudu, tak to vzala zpátky, protože se tady vyskytla řada opravdu relevantních argumentů na obhajobu tohoto pořadu nebo občanského stanoviska proti státu, a Rada to vzala zpátky a k soudu nedošlo, což velká škoda samozřejmě. Nicméně, to už jsem u autocenzury, celý rok trvalo, než se vůbec našla nejen tato redakce, ale i jiné redakce, které se věnovaly tak – kromě tedy třeba jednoho pořadu Michaely Jílkové a kromě ještě nějakých takových spíš okrajových věcí – zásadně a meritorně tomuto problému v návaznosti na tento první pořad a debatu, kterou vyvolal, a to je daleko horší, ta autocenzura. To znamená, raději se do toho nepouštět, nebo zase Rada nám bude vytýkat nevyváženost. A to je daleko horší, vnitřní autocenzura.

Já ji cítím i v jiných případech. Cítím ji nejenom vůči nějakým nadřízeným orgánům a strachu před tím, co když. Tohle raději dělejte o něčem jiném o broučcích, o přírodě, o krásných věcech a ne o takhle konfliktním problému. Já ji cítím i v oblastech úplně jiných, a sice ze strachu před odezvou. Vždycky mě napadá aforismus vídeňského Karla Krause, který říká, jak může dojít k militarizaci společnosti a posléze k válkám. Politici nejprve obelžou žurnalisty, zejména když mají před volbami, a když si to pak přečtou v novinách, tak tomu sami uvěří. A to je citát, který velmi často používám, protože neumím jinak, než takto si vysvětlit tu absurditu, že v zemích, které mají s tzv. utečeneckou krizí reálnou fyzickou zkušenost, jako jsou nárazníkové státy nebo jako je Německo, procento úděsu a fobie z tohoto je násobně menší než u nás, kteří to známe jenom z televize. Čili co jiného než strach, co tomu řekne publikum, které nás už dál nebude poslouchat, nebude číst naše noviny, nebude s námi souhlasit, co tomu řekne publikum, které je takto už naladěno, a o tom jsou průzkumy, to nejsou nějaké moje hypotézy, už vede často i autory komentářů, redaktory, autory dokumentů atd., o politicích nemluvím, ti mají před volbami prakticky neustále a chovají se tak, jakoby by bylo neustále před volbami; ono také je naneštěstí. Mluvím o tzv. nezávislých hlasech, že tam vládne autocenzura, že přece většinová společnost si myslí tohle, tak já nepůjdu do toho konfliktu. Je málo žurnalistů, a zvláště ve veřejnoprávních médiích, dokumentaristů, kteří opravdu oproti dejme tomu 75, 80procentní většinu budou tzv. hladit proti srsti, protože jsou vnitřně přesvědčeni o tom, že oni mají nějaké relevantní argumenty pro to. A to je myslím daleko horší, tahle plíživá forma autocenzury, než přímo nějaký zákaz, nějaká pokuta, nějaký vyhazov atd.

Poslední věc, kterou chci říct, je bohužel z tohoto posledního ranku, co jsem řekl. Aniž jsem věděl, že budu pozván do tohoto pořadu, tak se mi stalo v lednu tohoto roku v Českém rozhlase na ČRo 2, že jsem podepsal smlouvu na celoroční vysílání pořadu Slovo nad zlato, kde jsem s redaktorkou Ivanou Denčevovou probíral téma frází v našem veřejném prostoru, čili pokračování mých tří knih o floskulích. Byly tam vesměs nové věci, které přinesl život, přinesl vývoj, nebylo to nějaké pouhé opakování v éteru toho, co jsem napsal ve svých třech knihách. Mezitím ovšem byla odvysílána taková hesla, úvahy, témata, jako třeba pražská kavárna nebo sluníčkáři nebo nepolitická politika atd., čili vysloveně politické slogany, které se často v poslední době hodně používají ve veřejném prostoru, a koncem února, čili za měsíc po tom, co jsem podepsal smlouvu na celý rok, mně bylo sděleno nepřímo přes redaktorku, se kterou jsem to dělal, která mi přeposlala e-mail ředitele vysílání ČRo 2, že v rámci restrukturalizace pořad bude sice pokračovat, ale beze mě, protože budou opravdu mít jazykový koutek, tak jak má být, to znamená, bude tam v příštím cyklu pan Rosák zpovídat jazykovědkyni na téma třeba původu slov atd.

Čili to, jak byl ten pořad koncipován, to znamená, opět to krausovské, to čemu říkal třeba Karel Čapek morální filologie, kritika slov, jak on to psal, a nebyl jazykovědec, čili téma fráze ve veřejném prostoru, která něco zakrývá a kterou používají hlavně ti, co mají neustále před volbami, tohle zmizelo z programu, přestože jsem měl smlouvu na celý rok, a já si to neumím jinak než dát do souvislosti s posledně odvysílanými hesly, které se opravdu věru netýkaly pouze úzce lingvisticky jazykových kontextů, nýbrž kontextů dejme tomu společenských. To je asi všechno.

Vlastimil Venclík, režisér a dramatik: Můžu? Já bych navázal na to, co říkal tady Šalda Just, kterého si vážím samozřejmě, i když mě solí, jak může. Jednu moji hru má rád. Vzpomínáš, kterou? O těch fízlech. Tu jsi mi pochválil v doslovu.

Vladimír Just, publicista: (Pobaveně:) Není jediná. Byly asi dvě.

Vlastimil Venclík, režisér a dramatik: Já to říkám proto, že tady by se měla ubírat podstata debaty, jaká je současná praxe. Před několika lety jsem ji dal do televize a přišlo mi zdůvodnění, že se to nehodí, že to nemá co říct dnešnímu divákovi, tudíž přesně stejná formulace, jaké byly i v 70. letech. To znamená, co je ta podstata? Můžeme skutečně dělat závažná témata nebo něco, s čím establishment bude mít problémy? Mně tedy sprostá slova nevadí, ať jich je tam třeba tisíc, hlavně jestli je to smysluplné dílo. To je podstatné. Ale tohle hnidopišství. My děláme s Kačerem čtené divadlo, to řeknu jako takovou perličku, a včera měl říct slovo „seru“ a řekl: to neřeknu. Takový je to asi problém. Tak jsem to řekl já a jeli jsme dál. V tom problém nevidím. Problém vidím v tom, že když předložíte opravdu závažnou věc, tak jsou s ní problémy. To jsou skutečné cenzurní problémy.

Stefan Segi, literární vědec: Dobrá. Když už tady mám mikrofon, tak čtyři věci vzhledem k tomu, že jsem se nestihl vyjádřit ke spoustě témat, která tady proběhla.

V první řadě, z historického hlediska jste zmiňoval to, že cenzura končí rokem 1968 – má to přestávku čtyři měsíce. To hrozně dobře ilustruje, obzvláště vzhledem k tomu, co se dělo v kultuře v 60. letech, že praxe cenzury není skoro vůbec – ne skoro vůbec, to není dobré slovo – není přímo závislá na legislativní praxi, resp. je závislá na tom, jak věci fungují, a ne na tom, jakým způsobem jsou napsány. Od konce 50. let do těch 60. dochází k povolování mechanismů, ale ne nutně v zákoně, pouze v praxi. Takže nemůžeme to zaměňovat. Příklady, které byly zmiňovány, nejsou dány nějakými psanými pravidly, ale tím, jak vlastně chápeme praxi, jakým způsobem se ohmatávají nějaké hranice, mezery. Jedna věc.

Druhá věc. Hrozně bych doporučil právě, byla tady zmínka o posudcích na The Plastic People of the Universe, což jsou strašně dobré texty. Člověk si je může přečíst. Vy jste říkal, že je to nějakým způsobem sarkastické, ale opravdu u soudu, když se nějaké dílo má posuzovat, existují lidé, kteří posoudí jeho vhodnost. Příkladem můžou být třeba texty neonacistických kapel nebo poslední dobou nevím, jestli znáte Řezníka, Hrobku a Pitvu, kteří natočili písničku o tom, jak zabíjejí bezdomovce kyselinou. Také musel někdo přijít a říct: ne, toto není rasistické dílo, toto je dílo estetické, a tím pádem oni mohou natočit tuhle písničku. Takže opravdu tyhle posudky existují, často se zadávají třeba lidem na sociologii, a zároveň tito profesoři sociologie to často odmítají, protože by se cítili jako cenzoři. Takže to je taková docela velká oblast.

Nicméně oblast, která třeba mě z toho zajímá nejvíc, je 20., resp. 22. hodina, která neslouží k tomu, aby ten, kdo vydržel, se za odměnu mohl podívat na ten pořad, ale k tomu, co jste i říkal, že nějací puberťáci nebudou moci slyšet sprostá slova. Tohle je obrovské téma. Nejcenzurovanější skupinou obyvatel, a to se moc neřeší, je mládež. Opravdu obzvláště třeba v Americe je to obrovské téma, co má být v čítankách, co nebýt v čítankách, vyškrtávání slov. Třeba nejznámější případ je negr z Huckleberryho Finna, kde to slovo negr je tam asi padesátkrát. On ho používá neutrálně, ale když to čte současná mládež, tak se tam setkávají se zakázaným slovem, takže otázka je předělat to, nepředělat. Z českého prostředí máme Honzíkovu cestu, což je taková velká kauza, kde tam byly vyhozeny všechny zmínky o družstvech. To je ten medializovaný případ, ale když si děláme porovnávání různých knížek pro děti z této doby, tak to je obrovská studnice, my bychom řekli cenzurních zásahů. Kdyby někdo takhle přeškrtal dílo pro dospělé, tak bychom byli všichni z toho v šoku, ale pro děti se vlastně nic neděje. To je skupina regulovaných, cenzurovaných, protože děti jsou opravdu skupina podléhající velké represi, a je to tak dobře. Mám sám dceru a nechtěl bych, aby si četla sprostá sova.

David Smoljak, Svobodu médiím: Já mám pocit, že se tady výraz cenzura používá hrozně extenzivně, že se používá pro jakoukoliv regulaci tištěného nebo vysílaného obsahu, a přitom tam má legislativní parametry, může tam mít parametry redakční, že třeba šéfredaktor lifestylového magazínu nechce psát o politice, nebo zájem producenta na tom, aby byl obsah dobře prodejný. To si myslím, že nemůžeme zahrnovat pod výraz cenzura. Takže vám navrhuji, jestli bychom mohli tento výraz používat ve spojení zásahu nějaké státní moci do vysílání, jestli se shodneme na tomhle výkladu.

Ivan Biel, FITES: Jestli na to můžu odpovědět, aspoň z mého hlediska já si myslím, že je to velice limitující. Cenzura nemusí být jenom zásah státní moci, cenzura může to být i osobní zásah, může to být zásah dejme tomu – pan Babiš vlastní nakladatelství, nebo nějaký jiný miliardář, může to být i jeho zásah a už je to cenzura.

David Smoljak, Svobodu médiím: Ale právě majitel listu nebo majitel média má nějakou svoji redakční politiku. Příklad, který uvádíte vy, je srozumitelný, ale proti tomu můžeme postavit příklad skutečně majitele lifestylového magazínu, který řekne: já nechci psát o politice. Pak musíme říct, ano, je to cenzura, protože redukuje nějakým způsobem tištěný obsah. Čili proto si myslím, že pokud majitel nějakého média vyhlásí pravidla, podle kterých to médium má fungovat, a stanoví je jako určitou redakční a editoriální politiku, tak si myslím, že to bychom neměli nazývat cenzurou, protože pak dochází k takovému zmatení pojmů.

Ivan Biel, FITES: Nejdřív pan Vadas, potom pan Maxa.

Martin Vadas, předseda FITESu: Dobrý den. Děkuji za to, jak Honza Bednář řekl velice razantně, že žádná cenzura po roce 1968 do roku 1989 nebyla za Husáka. To byla myslím velká rozbuška této diskuse, cituji úplně přesně. A chci k tomu říct, že opravdu legislativní cenzura nebyla, to znamená akt, že by se někam přinášely filmy, tam by byl člověk s razítkem, ten by to posoudil a dal by na to razítko atd. Ale těch forem si myslím bylo daleko víc a jedna, která se tady ještě nezmínila, trošku se toho dotkl Adam Černý, je nomenklatura, to znamená, aby se vytvořil nějaký redakční korektiv, tak musel být nějaký šéfredaktor, který měl nějaké požehnání, musel být většinou členem komunistické strany a potom si vytvářel kolektiv, že tam měl některé straníky, možná i některé nestraníky atd. A někteří lidé, jako třeba Vlasta Venclík, se do žádné takovéhle redakce nebo tvůrčí skupiny na Barrandově atd. celou tu dobu vůbec ani nemohl dostat. To znamená, pak ještě je tzv. personální, když tomu teď budu špatně říkat cenzura, ale v podstatě eliminace nevyhovujících názorů a osobností, a těch během 70. let bylo strašně moc. Sama maminka Otka Bednářová je tím velkým příkladem samozřejmě. A mám také takový zážitek, že když jsme končili školu, tak jsme ji skončili celovečerním hraným filmem a nebyl tam žádný cenzor, který by byl povolán k tomu se k tomu vyjádřit, ale byl tam člověk, který měl na fakultě takovou autoritu, že když řekl, že se to promítat nebude, tak se to deset let nepromítalo, v podstatě měli jsme po ptákách, jak se říká.

A myslím, že je docela důležité na problematiku cenzury a omezování svobody projevů se koukat i dneska, že ne všem je dáno, aby byli členy redakce v rádiu nebo v televizi atd., a že také je tam zvláštní politika toho, že někdo je tam zván celkem pořád do diskusních pořadů, dokonce tam klidně opakovaně každý druhý den třeba říká věci, které už řekl předevčírem, a on to tam zase znova říká, a v podstatě je to takové mlácení prázdné slámy. Ty lidi si tam zřejmě odškrtávají, už jsme ho tady měli, tak je to dobré a prošlo to, tak zase tam bude moci být zítra, ale v podstatě hloubka veřejné diskuse, si myslím, je tím velice zplošťována, a to je také něco, co nazvu špatně cenzurou. Myslím si, že veřejná diskuse by měla být daleko hlubší a daleko věcnější, než jak se provozuje a ritualizuje dneska. To jsem chtěl říct.

Jan Maxa, ředitel vývoje ČT: Mně to nedá. Jenom musím říct takovou humornou historku k cenzuře za normalizace, o které tady mluvil Martin Vadas. Já mám třeba doma dodnes schovaný papír, jak jsem byl podmínečně vyloučen ze studia na Matematicko-fyzikální fakultě, protože jsem nahrál hudbu k filmu, a tím jsem porušila pravidla socialistického soužití.

Ale co jsem chtěl říct, je k pokusu Davida Smoljaka o definování toho, co cenzura je a co není z hlediska typu média a typu vlivu. Myslím si, že to je fakt mnohem složitější, protože určitě dobrým příkladem je Babiš a jeho mediální impérium a dalším dobrým příkladem je Facebook, kde to je ještě markantnější. Pokud je médium, na kterém je tak či onak přítomna dneska už více než miliarda lidí, tuším, a slouží k velké výměně všech možných názorů, tak samozřejmě to médium musí mít nějaká pravidla, protože je to soukromý podnik, a pokud tam budou sexuálně explicitní věci anebo fašistické názory pana Konvičky, tak pochopitelně se to promítne v tom, jací inzerenti a jací investoři budou do toho ochotni nebo neochotni přispívat. To byla i třeba moje jed-

noduchá reakce, když Konvičkovi tu stránku zrušili, ale myslím, že pak kolega Baldýnský přišel se zamyšlením nad tím, jestli to vlastně je dobře ve chvíli, kdy to médium je takhle dominantní a slouží k tak široké výměně názorů, jestli je správně, aby to byl ten majitel, který definuje pravidla, protože význam toho média přesahuje jeho komerční postavení. Nevím přesně, jak to definovat. Souhlasím s Davidem, že možná šéfredaktor lifestylového časopisu, který řekne: o politice nepíšeme, asi úplně společensky významným cenzurním zásahem není, ale někde velmi blízko už to cenzura zcela jistě je. V souladu s panem Segim samozřejmě to neznamená ještě, že to je cenzura špatná, ale pořád to cenzura jakoby je.

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Já jenom k tomu, co říkal David. Souhlasím s tím, že když někdo vlastní médium, tak má právo říct, že bude mít třeba nějakou orientaci. To funguje. Ve Velké Británii je skupina médií, která patří Rupertu Murdochovi, a ta mají nějakou politickou orientaci, například se tam nesmí napsat nic pozitivního o evropské politice, o Evropské unii. Ale to všichni v Británii vědí a je to jasně definované. Náš problém tady je v tom, že klíčová soukromá média jsou ve vlastnictví podnikatelských skupin, které mají své ještě další zájmy, jsou tedy v onom tak často citovaném a připomínaném střetu zájmů a pak je tady vydavatelství, které je v ještě větším střetu zájmů, protože majitel je velký podnikatel, vlastní vydavatelství a ještě je předsedou politického hnutí a místopředsedou vlády. To je samozřejmě veliký konflikt zájmů. Problém není v tom, že majitel řekne, že náš list bude zastávat tato politická stanoviska. To by bylo v pořádku a naprosto srozumitelné. Náš problém je v tom, že vlastník neříká, že v médiích, která vlastní, chce prosazovat tuhle linii. Naopak se tváří, že do nich vůbec nezasahuje. To vytváří to naprosté zmatení. Náš problém je navíc v tom, že i kdyby tady byl tento jeden podnikatel, tak jako třeba ve velmi volné paralele jako třeba Rupert Murdoch v Anglii, v Británii, ale byla by tu řada jiných médií, která by to vyvažovala, tak by to byla situace, která by byla řekněme přijatelná, protože by se to vzájemně nějak vyvažovalo. Ale náš problém je, že tady to vyvážení není, protože všechna klíčová média mají nějaký konflikt zájmů. To je ten problém.

Stefan Segi, literární vědec: Já bych jenom doplnil, že tohle je jedna strana argumentu, která stojí proti tomu úzkému státnímu pojetí cenzury, a druhá strana argumentu je z druhé strany – naopak kdybychom se podívali před rok 1989, tak jen malý počet cenzurních zásahů byly cenzurní zásahy, které šly přes státní orgán. Třeba byl nahrazen šéfredaktor, který si vybral redakci, která souhlasila s jeho názory. A 90 % těch lidí nebylo vyhozeno kvůli tomu, že byli zcenzurováni. Prostě došlo k přerušení pracovního poměru. Třeba z hudební oblasti je znám časopis Melodie, ale to není tak, že by jejich články neprošly nějakým cenzurním úřadem, bylo to zcela legální. To samé třeba zrušení jazzové sekce. Stát se držel hrozně moc zpátky, právě aby to nevypadalo jako nějaký explicitní cenzurní zásah. Takže kdybychom považovali cenzuru čistě za státní, tak tam vypadne i spousta věcí z minulosti, nejen ze současnosti.

Vladimír Just, publicista: Já bych si jenom znovu dovolil říct o takové té nebezpečnější formě cenzury nebo sebeomezení, pakliže to není zveřejněno. Jestliže třeba i na internetu, dejme tomu i v těch příšerných debatách, protože každý dům, jak říká Ondřej Neff, má kromě vyšších pater i kanál, tam často jsou názory různé, ale jestliže je tam jasně zvýrazněno, že tento názor neodpovídá etického kodexu toho kterého serveru, tak je to v pořádku. Jestliže dopředu něco zveřejním, za první republiky byly bílé stránky, tak je to v pořádku, ale za bolševika se tady usadilo něco úplně jiného. Tady byli v pondělí voláni šéfredaktoři vždycky na ÚV, kde se jim řekla nějaká linie, a vy si to sami vyřiďte. Jak říkal Husák velmi pravdivě – každý si píše svůj kádrový posudek sám svou činností. Čili tady bylo to, čemu jsem já říkal autocenzura, nazvěte to třeba jinak, přizpůsobivost, konformita, kterou se nikdy ten čtenář ale nedozvěděl. A ta míra byla strašlivá, byla zažraná do těch lidí. Totalitarismus šel skrze lidi, ne tady ti zlí a my ti hodní, kteří musíme poslouchat. Ne, my jsme to vytvářeli. Tedy třeba ne já a kolegové, ale většina společnosti to vytvářela už tím, že se automaticky přizpůsobovala nějakým direktivám, a nebylo to nikde tak explicitně řečeno, jako když za první republiky nebo za nacistické okupace, použiji příkladu z oblasti divadla, Werich dobře věděl, že tam sedí v sedmé řadě cenzor, kterého dobře znal, ale on si ten fór řekne a za tu stovku – a to byly za první republiky docela velké peníze – mu to stojí. Nebo Vlasta Burian si to tam také řekl a ještě z něj udělal jednu z hlavních postav svého výstupu. Řekl, on se stydí, ale on opravdu to tady hlídá atd. To máme zaznamenáno v různých stížnostech. To je ideální forma cenzury – zveřejněná, jasná, není skrytá.

Ale ta skrytá forma, a to se obávám, že s tou se tady setkáváme dnes a denně, je ta forma, kdy už dopředu předpokládám, že ingerence ať už nadřízeného, nebo publika je vůči mě tak určující, že já se jí už dopředu přizpůsobím. Tady nepadlo zatím to – jestli padlo, tak se omlouvám, že to zopakuji – ale mluvili jste o debatních pořadech, myslím Martin o tom mluvil, kde se neustále cirkulují stejné tváře, ale já tomu říkám, že tady herci píší recenze na vlastní představení. Tady politici hodnotí politiku, tady skutečně je ta nemoc, která je normální v předvolebních bojích, je to normální. Dva kandidáti mají souboj, budiž, duel, to je všude, ale aby z toho byl standard a jednou za čas se objevili také ve specializovaných, většinou půlnočních či jiných pořadech dejme tomu názory expertů nezávislých alespoň na volbách, poněvadž nikdo není úplně nezávislý, tak to tady se prostě zahnízdilo, a já se obávám, že to je přesně ta skrytá forma cenzury, kdy partaje nakonec budou ovlivňovat formou ať už mediálních rad či schvalování rozpočtů atd., budu na nich závislý. A už tady dlouho nebyl, to je blbé, už se mě dlouho na nic nezeptal – to se ptal jeden významný politik, ta televize veřejné služby není v pořádku! Už asi měsíc se mě na nic nezeptali, to není normální. Nebudu jmenovat, ale je to náš exprezident.

A tohle je opravdu myslím daleko horší, protože oni se ho jdou zeptat ne proto, že by se chtěli něco důležitého dozvědět. A jsou politici, kteří už jsou opravdu – Jung říká persona – oni už se vžili do té persony komentátora. Ono se to vůbec netýká jejich partaje, konkrétního jednání v Poslanecké sněmovně, ono se to týká čehokoliv na celém světě a oni jdou automaticky za ním, co tomu říká, protože mají čárku, že budou vyvážení, že se zeptali tady komunisty, tady tzv. pravicového, tzv. středového, tzv. levicového politika, který hodnotí politiku a politiky. Čili tady svobodný komentář buďto úplně, anebo téměř vymizel, nebo se umístil do nějakých specializovaných expertních pořadů, které opravdu už veřejnou debatu neovlivňují v té míře jako mainstreamové pořady. A to si myslím, že jsou věci, které se těžko dají nějak zákonem kodifikovat, ale jsou daleko nebezpečnější, protože nejsou vidět.

Tomáš Kepka: Já jsem chtěl říct, že by-

chom měli právě cenzuru z mého hlediska rozdělit asi na tři body nebo na tři směry. Jeden je ten, který se týká uměleckého díla. Tam jsou vulgarismy atd. To si myslím, že je jasné.

Druhá věc je opravdu cenzura politická, kterou je zase velice dobře možno definovat, a kolega Just to výborně asi definoval, a které se bojíme a umíme si jí vymezit a podívat se – ano, tlak je z této strany a z jiné.

Chci se zmínit o té třetí, která je nějaká latentní, kterou zažívám a ve které si myslím, že žijeme hluboce. Když jsem skončil FAMU, tak jsem ještě stihnul být – sice mě honila tehdy bezpečnost, ale byl jsem externista, který občas třeba vypomohl v Televizních novinách, zpracoval nějaký šot. Nebyl jsem redaktorem... (nesrozumitelné) A velmi mě udivilo, že vlastně tam nikdo nikoho necenzuroval. Tam prostě bylo jasné, jaké je to obecné mínění, co se má udělat a co se nemá udělat. Výborné bylo, že o všem společnost věděla, co se nemá, čili vlastně v té inverzi nacházela nějakou pravdu, kterou si poměrně rychle zobrazila a nedala se tím poplést. V dnešní době mám pocit, a Martin Vadas to nakousnul a možná se okolo toho pořád točíme, že vzniká jakási zvláštní cenzura obecného mínění, které je v té redakci, a zvlášť v televizi to vidím jako nebezpečné, ale tím úplně nechci televizi denunciovat, ale prostě je tam omezený okruh redaktorů, kteří tam jsou poměrně dlouho, jsou stále na stejných místech a nejenom, že zvou stejné respondenty, ale bohužel i oni stále mluví o stejných tématech stejným způsobem, kladou stejné otázky. Pokud to sledujete několik dnů a týdnů, tak se vlastně nikam neposunou a stále to vracejí do stejného bodu. Bohužel, nemění se struktura redakcí. Neříkám, že by potřebovali někoho vyhazovat, ale zdá se mi, že na to, abychom rozšířili okruh našich vědomostí o světě, abychom se vůbec podívali na nás samotné, tak prostě není možné, aby ten redaktor dělal jednou v zahraničí, podruhé šel dělat vědu, potřetí byl využíván na všech možných místech, čili má minimální možnost na nějakou přípravu, a několik málo redaktorů, které vidíme na obrazovce, neustále klade otázky atd., ale v podstatě pokud bychom si udělali nějakou analýzu, tak zjistíme, že nepokrývají celý svět, ale pokrývají jenom jeho určitou vymezenou část. I tady při naší diskusi se opět stalo to, že jsme u Babiše atd., jakoby fenoménem naší doby byl Babiš. Omlouvám se, tak to na mě působí. Sorry. Já myslím, že to je fenomén, který je úplně mimo. Tady je mnoho úplně jiných věcí.

Pokud třeba učím na vysoké škole atd., tak vidím, jak ti studenti vůbec mnoho témat už neuvažují, prostě ne, protože je to jakási vnitřní autocenzura, už je nepovažují za relevantní, podstatné anebo řeknou, ale s tím stejně nic neuděláte, to prostě vůbec nemá smysl o tom uvažovat atd. A televize je od toho, aby témata otevírala. A musí tam být z mého hlediska nějaká rotace redaktorů nebo neustále noví lidé, kteří by tam kladli nové otázky atd. Nelze čekat, že pokud někdo má nějaký styl, tak že – až na velké výjimky – je stále otevřený a hledá v tom světě kontradikční věci. Není to ani ze zlé vůle, je to prostě otázka velkého i podvědomého tlaku, ano, přizpůsobím se stylu redakce. Když ne politickému, tam se vzepřou – Drtinová, ale takovému tomu obecnému vědomí, jak by se to asi mělo interpretovat. Všimněte si, že vlastně se ti redaktoři neliší.

Martin Vadas, předseda FITESu: Jestli tedy ještě zbývá čas, řekl bych ještě jednu věc. Zazněly tady hodně provokativní věci o tom, že nedodržovat zákonem a soudem ověřit funkčnost zákona atd., já nevím. Myslím, že jsme se shodli na tom, že asi zákon není v pořádku, a nemyslím, že by to mohlo být řešením vyzývat radu, aby byla moudrá a nedodržovala zákon, a stejně tak i televizi, aby byla hodně veřejně služebná, zvažovala kulturní kontexty a nedodržovala zákon. Já myslím, že jsme tady vůbec nezmínili poslance a že bychom se měli obracet na poslance, a jestliže to zrovna pan Komárek cítí jako problém a ptal se na to, jak jsme slyšeli od Jana Bednáře, tak by asi bylo na místě, abychom se obrátili na poslance a tento problém řešili, protože přestoupení zákona je obecně špatná věc a není možné na tom stavět systém, že se bude překračovat zákon. To znamená, je potřeba špatný zákon změnit. To jsem chtěl jenom říci na tu anarchistickou tezi, která tady mě trošku provokovala. Děkuji.

Stefan Segi, literární vědec: Přiznám se, že k tomu se asi nedokážu nějak kvalifikovaně vyjádřit. Probírali jsme tady minulost. V první řadě nedávno na naši knihu o cenzuře vyšla taková hrozně negativní kritika v tom smyslu, že tím, že mluvíme o cenzuře současnosti, tak paradoxně pomíjíme minulou cenzuru a že tím vlastně přisluhujeme nějakým šíbrům ze starých časů. Myslím, že čím více se bude mluvit o cenzuře, tím lépe, že budeme vědět vlastně, jak funguje, jaké má mechanismy. Nicméně probírali jsme tady minulost a současnost a to, co bude asi zajímavé, je budoucnost cenzury, protože mám pocit, že v současné době se situace hodně radikalizuje. Objevuje se spousta názorů, které z různých důvodů musí být cenzurované, protože to volání po nenávisti je obrovské a cenzura je neustále přítomnější a přítomnější a zároveň i z konzervativních kruhů existuje spousta volání po různých druzích zákazů, ať už jsou to třeba zákazy burky nebo různých homosexuálních sňatků atd. Takže sledovat cenzury v příštích deseti dvaceti letech bude určitě zábavné a asi akčnější, než bych si přál.

Vlastimil Venclík, režisér a dramatik: Myslím, že jsme se málo dotkli problému společenské poptávky skutečně po kvalitě, nějaké společenské reflexi, a to pokládám za nejdůležitější a vidím to, když děláme s Kačerem čtené divadlo, kdyby se tam četly některé scénáře současných filmů nebo televizí, tak by lidé nepřečkali ani deset minut toho čtení, a my dokážeme díky tomu, že si vybíráme a děláme to naprosto svobodně, udržet pozornost pouhým čtením dvě hodiny. Děkuji.

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Já se omlouvám, jestli jsem se nevyjádřil dost jasně s tím nápadem. Pokusím se ho vysvětlit, protože si myslím, že je docela ve svých důsledcích správný. Nemyslím si, že by televize měla znova promítat ten film a riskovat pokutu, ale mohla by odpovědět Radě a říct jí, že to, co oni vytýkají, že je špatně a z nějakého důvodu. Bod jedna. Protože institut upozornění, s tím jsme se setkali i v etické komisi, to je vlastně něco, co v tom zákoně není, a to je věc velmi zneužitelná, že Rada pošle třikrát nějaké upozornění, se kterým zákon nepočítá, ale pak může říct, my už jsme vás třikrát upozorňovali, teď vás tedy sejmeme.

Ale kdybychom to domysleli do konce, protože zhovadilost absurdního uplatňování toho zákazu řekněme sprostých slov před 22. hodinou je podle mého názoru v rozporu s ústavou, když to domyslím, která zaručuje svobodu slova. Takže bych buď šel do sporu s Radou, která to vykládá třeba podle mého názoru rigidně, protože pak podle mého názoru asi by tuhle kauzu řešil Nejvyšší správní soud a možná by to skončilo u Ústavního soudu, který by řekl třeba v dobrém případě, že zákon je formulován špatně, protože omezuje svobodu slova a že je třeba ho změnit. Já si to myslím na základě toho, že i naše soudnictví, protože nemáme jenom média, politiku a poslance, ale máme také právo, právní stát. Už několi-

krát se podařilo, že na soudní úrovni se podařilo rozhodnout a soud řekl, nemůžeme zákon vykládat úzce, rigidně, svévolně a je třeba mít také vlastní rozum. Speciálně Nejvyšší správní soud, myslím si, že několikrát tohle dokázal. Tam to mířilo. Já jsem nevyzýval k tomu, že se zákon dodržovat nemá, ale že si myslím, že zákon je špatně udělaný, takže buď ho musíme vyložit ne takhle absurdně, anebo tedy to dotáhnout k Ústavnímu soudu, aby řekl, že ten zákon je v rozporu se svobodou slova. To bylo to, kam jsem mířil. Děkuji.

Jan Bednář, předseda Rady ČT: Jsem rád, že se hovoří právě o tomto případu. Diskuse samozřejmě nekončí a pan poslanec Komárek ukončil naši dnešní debatu tím, že mě pozve ještě na nějaké další sezení, kde budeme o této věci diskutovat. Předpokládám, že to bude opět veřejné, protože zasedání parlamentních orgánů jsou veřejná. Já vám velice rád dám avízo, kdy se to bude konat, a když přijdete a řeknete svůj názor na tento zákon, a jak by se měl, nebo neměl dodržovat, tak možná, že to bude užitečné.

K tomu, co říkal Adam Černý. Já to vnímám tak, že Česká televize neustále kontruje výrokům velké mediální rady. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání každý řekněme měsíc posílá tu výtku a oni stále znovu vysílají programy, kde se tzv. sprostá slova objevují. Oni nejdou k soudu, ale vlastně praxe je taková, že to nerespektují.

Adam Černý, předseda Syndikátu novinářů: Ale to je to nejhorší, co může být.

Jan Bednář, předseda Rady ČT: Já myslím, že to není to nejhorší. To je to, co můžou udělat v té situaci, kdy zákon je takový, a co s tím můžou udělat? Kdyby opravdu zakázali ty filmy před 22. hodinou, to si myslím, že by poškodilo diváky, kdyby přísně dodržovali zákon, a co jiného můžou dělat? Orgány se takhle chovají, tak oni jedou v nějaké své politice.

Ale chci říct na závěr této debaty něco jiného. Tohle je vlastně jenom taková krajní věc. Také jsem velice znepokojen možností, že existuje autocenzura v té podobě, jak o ní hovořil tady Vladimír Just. Prostě člověk nevidí do hlav redaktorů a já nevím, co tam přesně probíhá, ale třeba Vladimír Just hovořil o tom případu s imunologií. Na to si velmi přesně vzpomínám, protože na Radu ČT jsme také dostali stížnost od Ministerstva zdravotnictví nebo některých orgánů, které si přejí, aby se přísně dodržovala povinnost očkovat děti. My jsme se tím zabývali, já jsem na to nějak odpovídal, ale vzhledem k tomu, že Rada ČT nesmí zveřejňovat odpovědi na stížnosti, protože by to bylo v rozporu se zákonem zase, že bychom informovali o stěžovatelích a mohli bychom se stát předmětem trestního stíhání, tak vlastně o tom nikdo nic neví. Odpověděl jsem na to v tom smyslu, který, myslím si, blízce zastává Vladimír Just. Je pravda, že Rada pro rozhlasové a televizní vysílání měla jiný názor, ta dokonce udělila pokutu České televizi. Myslím, že to bylo 300 tisíc korun a že to potom stáhli na 100 tisíc nebo nějak takhle. Nevím, jestli to bylo nakonec zaplaceno, nebo jestli to bylo odpuštěno. Ono u pokut vždycky to je tak, že nějaká pokuta se vypíše, potom se o tom ještě dále jedná a pak je nějaký soud... (A. Černý: Stáhli to.) Nakonec to stáhli a nebyla z toho žádná pokuta. Dobře. Ale vím, že tam bylo výrazně jiné vnímání u velké rady tohoto případu.

A mě také znepokojilo, že Česká televize k této věci nepřišla s nějakým dalším programem, což podle mého názoru by měla bývala udělat hned týden po tom, co se tohle stalo, a vyvolalo to takovou jakoby nevoli Lékařské komory a lidí z Ministerstva zdravotnictví. Oni si stěžovali, že to je zneužití veřejnoprávních médií, selhání všech jejích funkcí atd. Útok byl veliký a já bych býval si myslel, že by bylo správné, aby byl uspořádán diskusní pořad, do něhož by byli pozváni zástupci obou stran, a ať si tam řeknou své argumenty. Že to neudělali, to mi vadilo, dokonce jsem jim to říkal a je pravda, že zase mezitím uběhla nějaká doba, pak byl nějaký pořad myslím paní Jílkové nebo koho na podzim, pak bylo něco ještě letos na jaře k tomuto tématu a to napětí v té kauze už není tak velké jako, řekl bych, loni na jaře.

Ivan Biel, FITES: Pardon, budeme muset skončit.

Jan Bednář, předseda Rady ČT: Sorry, omlouvám se. Je to složitý případ, ale vadí mně, jestli to je tak, že ti lidé v televizi, ti tvůrci si řekli, aha, to je něco, o čem bychom asi neměli mluvit. O tom raději nebudeme nic natáčet. To je špatně.

Ivan Biel, FITES: Ještě poslední slovo.

Vladimír Just, publicista: Poslední slovo. Ti tvůrci si to neřekli, ale náměty raději nebyly přijaty, než se vyřídí to řízení tak nebo onak, až teprve bude toto hotovo, pak se tomu věnujme. Čili jinými slovy, raději do toho nevrtat. To je prostě nejhorší možná reakce. Veřejnost se to nedozví, problém je ve vzduchu, ale neřeší se, a to jsou přesně ty formy plíživé cenzury, autocenzury, za kterou ale nemůžou jenom tvůrci, ale i ti, co jsou nad nimi.

Poslední věc, kterou bych chtěl říct. To, co říkal Martin, a to, co říkal kolega, vůbec není v rozporu. To znamená jednak se snažit tu příšernou formuli o vyváženosti, jako pět minut žid a pět minut Mengele, tohle je opravdu nejstrašnější mor tzv. veřejnoprávních médií, nějakým způsobem opravdu zúřadovat nějakou formulací jinou, která by nesnesla to zneužívání. To je jedna věc. A druhá věc je samozřejmě u té televize nějaká hrdost a stát si za svým, a když zákon takhle zatím platí, tak jet to své a hnát to třeba i k soudu. V případě očkování oni sami to stáhli a k soudu to nedošlo. To je ten malér, že to vyšumělo. Ale pořad nevznikl. Teď vzniká, po roce konečně ta samá režisérka dostala povolení, že může natočit nějaké pokračování.

Ivan Biel, FITES: Já vám tedy všem děkuji, budeme muset skončit. Děkuji panelu a děkuji také obecenstvu, že přišlo, a uvidíme se na 81. Čtvrtletníku.

Děkuji mockrát. (Potlesk.)